

SAŽETCI NAJVAŽNIJIH ELEMENATA RADNOG PRAVA

OSNOVE RADNOG PRAVA

- Radno pravo je samostalna grana prava
- Radno pravo je vezano za osnovno ljudsko pravo na rad
- Prava po osnovu rada i u vezi sa radom
- Suština radnog prava je
 - a) Reguliranje radno-pravnog odnosa
 - b) reguliranje individualnih i kolektivnih prava
 - c) reguliranje prava i obaveza u vezi sa radom

POSEBNOST RADNOG PRAVA U BIH

- Radno pravo je posebna nauka koja se bavi izučavanjem odnosa i propisa koji se odnose na radnike, poslodavce, sindikat i sudove
- Pravni sistem i radno pravo ogleda se u
 1. nazivu
 2. predmetu
 3. metodu

NASTANAK I RAZVOJ RADNOG PRAVA

- Historijski nastanak i odvajanje radnog prava od građanskog prava – ("građanski zakonici")
- Početni period razvoja radnog prava – kraj XIX vijeka
- Radnička udruživanja, obespravljeno i bijeda radnika, i njihova borba za najosnovnija prava

I- Početni period

- Do polovine 19. vijeka – obespravljenost radnika, nedostatak propisa – nepodnošljivi uslovi rada
- Bijeda i napor u radu – djece – žene i noćni rad – neisplacivanje naknada za rad , rad bez zaštite – revolt radnika
- Polovinom 19. vijeka države pod pritiskom radničkih buntova donose "zaštitno zakonodavstvo" (Engleska, Njemačka, Francuska)

II. Period – kraj 19. vijeka – kraj I. svjetskog rata

- Države donose više propisa "zaštitnog zakonodavstva"
- Jačaju dogovori poslodavaca i radnika u utvrđivanju elemenata rada
- 1912. – Francuska prva donosi liberalni zakon o radu
- Jačaju radnička udruženja – jačaju pregovori

III. Period između dva svjetska rata

- Procvat radničkog zakonodavstva – Francuska, Njemačka, Italija
- Stvara se MOR – 1919. – Pariz
- Uz radno zakonodavstvo nastaje i oblast socijalne zaštite
- Socijalna pravda počinje nastojati
- Jača kolektivni dijalog poslodavca , radnika I vlada

IV. Period od kraja II. svjetskog rata do danas

- Jača dijelovanje poslodavci – radnici s poslodavcima i vladama rade na uspostavljanju socijalne pravde
- Propisi iz oblasti rada dobijaju savremenu formu
- Radno pravo – osamostaljena grana prava :
 - a) država propisima reguliše rad i odnose na prema radu
 - b) sindikalna prava i slobode jačaju

- c) kolektivno ugovaranje u zamahu
- d) MOR i uvođenje međunarodnih standarda
- Nastanak socijalne države koja štiti socijalnu pravdu

Savremeno radno pravo

- Sloboda širenja prava na rad
- Sindikalna prava i slobode
- Kolektivno ugovaranje
- Integrativnost

Radno pravo u bivšoj SFRJ i BiH

- Do 1878 – Tursko zakonodavstvo u BiH (Berlinski kongres)
- 1881 – OGZ – Austro-Ugarsko zakonodavstvo – rudarski zakon
- 1902 – OGZ - Zakon o vršenju obrta
- 1921 – Prvo radno zakonodavstvo u staroj Jugoslaviji gdje je ona član MOR-a

RADNO PRAVO U BIH

- SFRJ – 4 perioda
 - a) 1941-1945 – Ratno zakonodavstvo
 - b) period do 1950. godine – propisima regulisani radni odnosi
 - c) uvođenje samoupravljanja poslije 1950. godine
 - d) radnički amandmani – decentralizacija i garancija prava radnika – radnici samostalno odlučuju i upravljaju-
“UDRUŽENI RAD”

Vrste rada

- Tekući i minuli rad
- Apstraktni i stvarno potrebni rad
- Individualni i društveni
- Jednostavni i složeni
- Produktivni i neproduktivni
- Fizički i umni

Definicije radnog prava

- Skup pravnih propisa koji regulišu rad
- Norme o regulisanju radnih odnosa i ugovornih odnosa
- Propisi regulisanja radnih odnosa koji uređuju potčinjeni - "zavisni rad"

Načela MOR-a

- 1) Rad nije roba
- 2) Siromaštvo je opasnost za svakoga
- 3) Potreba međunarodne saradnje
- 4) Sloboda izražavanja i udruživanja

Naziv radnog prava

- Fabričko-industrijsko pravo
- Radničko pravo
- Socijalno pravo
- Sindikalno pravo
- Radno pravo

Podjele radnog prava

- Opće i posebno
- Materijalno i procesno
- Individualno i kolektivno
- Domaće i međunarodno
- Povezanost radnog prava s drugim granama prav i to: ustavnim, građanskim, upravnim, privrednim, krivičnim itd.
- Radno pravo i ergologija = ERGOS = RAD, LOGOS = NAUKA
- Objedinjavanje rezultata rada u spcijalnim područjima rada – psihologija rad, filozofija rada, ekonomika rada , itd.
-

MOR – Međunarodna organizacija rada

- 1919. osniva se u Parizu – Mirovna konferencija poslije 1. svjetskog rata
- MOR – stalno međunarodno tijelo
- MOR ima svoje ustav i članice prima 2/3 većinom
- U radu MOR-a učestvuju predstavnici Vlada, Poslodavaca i radnika
- Socijalna pravda , pravda za učinjeni rad bez diskriminacija po bilo kom osnovu, to su osnovni ciljevi MOR-a

Struktura organa MOR-a

- 1) Generalna konferencija
- 2) Administrativni savjet
- 3) Međunarodni biro rada
- 4) Komisije i komiteti

Akti MOR-a

1. Deklaracije
2. Konvencije
3. Ugovori

Izvori Radnog prava

- Državni propisi – ustav, zakoni,
- Kolektivni ugovori
- Opći akti poslodavaca
- Običajno pravo
- Sudska praksa
-
- Međunarodni propisi
- – konvencije, deklaracija smjernice , ugovori , itd,
- Primjena i sukob konvencija i domaćih zakona
- UN i njeni organi iz oblasti rad sa svojim aktima iz oblasti rada

Kolektivno radno pravo

- Kolektivno i individualno pravo – uzajamna povezanost
- Kolektivni radni odnosi – radnici – poslodavci – država
- Kolektivno radno pravo
 - 1) sloboda pregovaranja
 - 2) pravo kolektivnog izjasnjavanja
 - 3) pravo na stav u upravljanju
 - 4) pravo na samostalno rješavanje kolektivnih sporova
 - 5) pravo na štrajk
 - 6) pravo učesća u donošenju općih akata radnog odnosa
- Pravo na protest da ne dodje do diskriminacije

KARAKTERISTIKE RADA U EU

- Sloboda kretanja radnika za poslom u članicama EU
- Jednakost u pristupu poslu, kao i jednakost muškaraca i žena u pravu na rad
- Karta Evropske zajednice "OSNOVNIH SOCIJALNIH PRAVA" iz decembra 1989 – za članice EU
- Nacionalna radna zakonodavstva prioritetno trebaju biti usklađena sa standardima EU
- Principi supsidijariteta i strazmjernosti za članice
- Standardi za primjenu tržišnog koncepta rada
- Evropska socijalna povelja – primjena standarda

RADNO PRAVO I SOCIJALNA ZAŠTITA

- Evropsko radno pravo – i prava u vezi sa radom
- Stabilnost institucija koje osiguravaju ljudska prava i standarde iz oblasti rada
- Tržišni uslovi rada i stalne provjere u radu i nagrađivanju
- Države članice moraju prihvatiti da u svom radnom zakonodavstvu regulišu EU standarde iz oblasti rada i po osnovu rada

- PRAVNI IZVORI EU zakonodavstva su, ustav EU, osnivački ugovori, konvencije, sporazumi u okviru EU, akti Savjeta EU i Komisije ministara EU, uredbe, smjernice, odluke, uputstva..., koje sadrže odredbe iz oblasti rada
- EU i radno zakonodavstvo kao standard moguće je za potrebu tržišnog osnova u pogledu PRINCIPA OGRANIČENOG MANDATA, PRINCIPA SUPSIDIJARNOSTI I PRINCIPA SRAZMJERNOSTI, a sve u cilju da se državama članicama ostavi prostor slobodnog djelovanja u specifičnosti, a istovremeno očuvanja jedinstva EU u ovoj oblasti

EU – INDIVIDUALNO I KOLEKTIVNO RADNO PRAVO

- Ravnopravno učešće u ponudama za zaposlenje u članicama EU
- Slobodno kretanja i pravo na rad
- Pravo boravka dok se traži posao
- Pravo najstanjivanja u državi članici kada aplicira i zasnuje radni status
- Pravo socijalne zaštite u državi članici
- Nadnacionalno pravo na rad regulisano zakonodavstvom – legislativom EU

INDIVIDUALNO PRAVO RADA U EU

- Jednakopravnost i ravnopravnost u pravu na rad
- Zaštita na radu i u procesu rada
- Pravo na osnovnu socijalnu zaštitu
- Pravo na druga davanja po osnovu rada
- Akti koji garantuju individualna prava rada: smjernice EU broj: 117/75, 207/76, 7/79, 8/86, 613/86, odluke – C/203/86, 655/89, 270/90, 104/92, 533/91
- Pravo na nesmetan rad u sindikatu – Fredeling smjernice EU

RADNI –STATUS -ODNOS

- To je društveno-pravni odnos i radno-pravni odnos
- Robovlasnički proces proizvodnje i rada (rob-robovlasnik)
- Feudalni sistem rada (feudalac – kmet)
- Najamni radni odnos – staleški sistem rada
- Rani kapitalizam i radni status (-esnafi, industrijalizacija, izrabljivanje radnika – “krvavo zakonodavstvo”)
- Savremeni tržišni kapitalizam i radni odnos

RADNI ODNOS – PRAVNI, EKONOMSKI I SOCIJALNI ASPEKT KROZ TEORIJE IZ OBLASTI RADA

- Do početka XX vijeka – radni statusi prosti i neuređeni
- **Teorije ugovora** – radni odnos – radnik “prodaje radnu snagu a poslodavac plaća naknade”, uzajamni dobrovoljni sporazum,
- **Teorija institucije** – (Francuska) rad za instituciju i nivo prava određuje institucija koja daje ugovor o radu radnika
- **Njemačka teorija rada**, period fašizma - rad za “više ciljeve” – za državu od koje su određena jednaka prava za jednak rad

SAVREMENI RADNI ODNOS

- Stvaranje –RADNOG STATUSA-“zona zajedničkog interesa među stranama radnog odnosa”, i uslovi pregovaranja
- Radni odnos je odnos najmanje dva subjekta sa pravima i obavezama u skladu sa pravnim propisima
- Radni odnos kao ugovorni odnos, imovinski odnos ili kao “faktički odnos” o zaposlenju sa pravima i obavezama
- Radni odnos je usključenje u proces rada pod zakonom propisanim uslovima .

- Dobrovoljnost, saglasnost za Uslove rada i prava u vezi sa radom .

RADNO ZAKONODAVSTVO BIH I RADNI ODNOSI

- Propisi BiH, FBiH, RS i Brčko distrikt iz oblasti rada
- Osnove rada su: subordinacija, nepostojanje monopola na radno mjesto i uslovi za konkurenciju znanja i sposobnosti
- Osnovna načela radnih odnosa u BiH
 - sloboda rada
 - pravo rada
 - pravo na naknade za rad i u vezi sa radom

ZASNIVANJE RADNOG ODNOSA

- Poslodavac – posloprimac, po propisima iz oblasti rada u BiH
- Poslodavci – pravna i fizička lica
- Posloprimci – radnik, službenik, namještenik – zaposlenik po ugovoru o radu
- Pretpostavke – uslovi – za zasnivanje radnog odnosa ,, opći i posebni,,
 - Opći
 - a) godine života
 - b) psihofizička i zdravstvena sposobnost
 - c) državljanstvo
 - Posebni
 - a) znanje – kvalifikacija i lična svojstva
 - b) radno iskustvo, specijalizacije i nekažnjavanja

UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA I PRAVILA RADA

- Sistematizacija opis radnog mjesta
- Pravilnik o radu i druga pravila za rad

- Smetnje za zasnivanje radnog odnosa
- Faze u zasnivanju radnog odnosa odluka o potrebi za radnim mjestom, apliciranje, provjere radnih sposobnosti (testovi i intervjui) – odabir i odlučivanje o prijemu u radni odnos – ugovor o radu, rjesenja za rad u državnoj službi,
 - stupanje na rad i žalbeni postupci

VRSTE RADNIH ODNOSA

Kriteriji za razlikovanje radnih odnosa:

- opći i posebni režim rada – ugovorni, postavljenja, imenovanja i ugovori o službi
- radni odnos domaćih i stranih državljana
- radni odnos u privredi, ustanovama, kod obrtnika i međunarodnim institucijama u BiH
- vrijeme trajanja radnog odnosa
- dužina trajanja radnog vremena
- specifičnosti rada u određenim oblastima
- radni odnos sa stranim državljanima
- radni odnos na određeno vrijeme, pripravnici i volonteri

RADNI ODNOSI U DRŽAVNOJ SLUŽBI

- Uslovi za rad u državnoj službi – opći i posebni,
- Radna mjesta u državnoj službi – rukovodeća i ostala
- Agencija za državnu službu i njihova uloga
- Prijem i raspoređivanje zaposlenika u državnu službu
- Napredovanja – nazadovanja, ocjene rada, prekobrojnost i prestanak radnog odnosa

RADNO VRIJEME

- Naučni pristup – vrijeme rada i vrijeme van rada i to efektivni rad, obaveza prisutnosti na radu i slobodno vrijeme

- Historijat borbe za osmosatno radno vrijeme, puno i nepuno radno vrijeme (jednokratno, dvokratno i smjensko radno vrijeme), vrijeme duže od propisanog (najduže 10 sati sedmično), noćni rad
- Preraspodjela i preračunavanje radnog vremena

ODMORI, ODUSTVA I MIROVANJE RADNOG ODNOSA

- Odmor u toku rada, dnevni odmor, sedmični i godišnji odmor
- Odsustva uz naknadu i bez naknade, vjerske potrebe, trudnička odsustva
- Mirovanje radnog odnosa, vojni rok, rezervni sastav policije, imenovanje na javnu dužnost, neplaćeno odsustvo po odobrenju

ZAŠTITA NA RADU

- Života i zdravlja zaposlenika
- Sigurnost na radu za sve
- Otklanjanje opasnosti po zdravlje
- Humanizacija uslova rada
- Zaštita na radu zavisno od djelatnosti, opasnosti i mjesta rada zaposlenika ili zaposlenice, rad u dubini zemlje, pod vodom, na visini, toploti – hladnoći, hemijskim procesima

PRAVO NA PLAĆU

- Plaća predstavlja ekonomsku, socijalnu, pravnu i moralnu kategoriju.
- Pojam plaće je osnova i temeljni motiv zbog kojeg zaposlenik zasniva radni odnos.
- Plaća je uvijek novčani iznos koji se isplaćuje za učinjeni rad.
- Pravo na plaću je lično pravo svakog zaposlenika.
- Teorije o plaći

- a) teorija ponude i potražnje
- b) teorija o plaći prema radu
- c) mješovite teorije o plaći

NAČELA ZA UTVRĐIVANJE PLAĆE

- Načelo individualizacije plaće
- Načelo nediskriminacije
- Načelo motivacije i neposredne materijalne zainteresovanosti
- Načelo neutralizacije
- Načelo zakonitosti i legaliteta
- Načelo impersonalnosti plaće tj. plaća se svodi na utvrđivanje i drugih ličnih elemenata koji utiču na plaću

OSTALA DAVANJA ZAPOSLENIKU NA RADU

- Pravo na regres za godišnji odmor
- Pravo na otpremnine
- Pravo na razne vidove pomoći
- Pravo na jubilarne nagrade
- Pravo na kolektivno osiguranje

Ovakva davanja i ovi elementi važe i za zaposlenike državnih službi.

ELEMENTI RADA

- Stručno obrazovanje i usavršavanje
- Kultura rada
- Radni moral
- Radna disciplina
- Disciplinska odgovornost

POVREDA RADNIH DUŽNOSTI

- Lakše i teže povrede radne dužnosti. Za lakše povrede radnih dužnosti moguće je izreći disciplinske mjere a za teže povrede izriču se disciplinske kazne.
 - Materijalna odgovornost
 - Utvrđivanje štete u ukupnom iznosu za povredu radne dužnosti
 - Udaljavanje – suspenzija zaposlenika sa rada
 - Udaljenje državnog službenika iz službe
-
- Prestanak radnog odnosa
 - Prestanak radnog odnosa po volji zaposlenika
 - Prestanak radnog odnosa protiv volje zaposlenika
 - Prestanak radnog odnosa protiv volje zaposlenika jeste otkaz od strane poslodavca ili prestanak radnog odnosa po zakonu, ili prestanak radnog odnosa zbog sticanja uslova za penziju.
 - Razrješenje sa dužnosti
 - Državnim službenicima prestaje radni odnos po zakonu o državnoj službi
 - Pravo na otpremninu
 - Status prekobrojnih državnih službenika

PROCESNO RADNO PRAVO

- Zaposlenici u toku procesa rada imaju pravo da podnesu žalbu po osnovu rada
- Osnovna načela ravnopravnog postupka koji se vodi po žalbi mogu sui:
 - 1) načelo zakonitosti
 - 2) načelo materijalne istine
 - 3) načelo saslušanja radnika odnosno zaposlenika
 - 4) načelo slobodne ocjene dokaza
 - 5) načelo samostalnosti u odlučivanju
 - 6) načelo dvostepenosti
 - 7) načelo pravosnažnosti
 - 8) načelo oficijelnosti

ZAŠTITA PRAVA IZ RADNOG ODNOSA

- Osnovna zaštita prava iz radnog odnosa ogleda u se u slijedećem
 - 1) internoj zaštiti u okviru pravnog subjekta
 - 2) sudska zaštita
 - 3) vanredna zaštita koja se ogleda u mirenju ili arbitraži
 - 4) upravna zaštita kroz inspekcijski nadzor
 - 5) krivična i prekršajna zaštita prava iz radnog odnosa